

Sonorul: un aspect marginalizat în lectura și predicarea Bibliei

Sound: a Marginalized Issue in the Reading and Preaching of the Bible

Dr. Dorin FRANDEȘ

Filarmonica de Stat din Arad

frandesdorin@gmail.com

Abstract

In this paper the author is pleading to include sound and its relationship to contemporary society in present human concerns. This is a major need especially after the hyper-democratisation of the access to the many possibilities of amending the soundstage (or the *phono-sphere*). He also draws attention to the dangers which come from the use of 21st century technology, with no formal training, in the field of production, reception, storage, multiplication, transmission or “cosmetics” and amplification of sound. The author believes that the Bible becomes the measure for correct behaviour in relation to sound / noise and proposes a novel research, a sound based approach to the Bible, aiming to detect the rules for a correct relationship with sound in human environment. This is a topic which hasn't been approached through preaching or through Sunday school teaching in churches.

Keywords: sound, noise, Bible, phono-sphere, environment.

Sonorul este o realitate permanentă care se manifestă pretutindeni și în cu care omul este în contact, conștient sau nu, încă din pântecul mamei, din a cincea săptămână a concepției până la moarte, iar această relaționare nu poate fi întreruptă în chip voluntar. Poziția multor creștini față de sonor este una de o indiferență îngrijorătoare, începând de la conștientizarea existenței acestei dimensiuni a realității până la cea a faptului că vrând-nevrând omul este unul dintre principalii modificatori ai preajmei sale sonore. Problematika legată de sonor se reduce adesea doar la acea parte denumită *muzică creștină*, care este doar o fărâșă infimă din permanentul și imensul ocean de sunete care asaltează continuu urechile pe care *Dumnezeu nu le-a prevăzut cu pleoape*. Îngrijorătoare pare nu doar poziția credincioșilor *de rând*, ci mai ales lipsa de interes pe care o manifestă cei care promovează Cuvântul lui Dumnezeu prin predicare.

Biblia, documentul fundamental al creștinismului, conține o multitudine de referiri la sunet. În majoritatea cazurilor este vorba despre sunetele organizate în limbaj lingvistic având încărcătură predominant semantică. Autorul primelor formulări sonore semantice este Dumnezeu. În primul capitol din Geneza se repetă aproape obsesiv formulările: „Dumnezeu a zis”¹, „Dumnezeu a numit”², „Dumnezeu a binecuvântat”³. Începutul Scripturilor conține referiri și la alt tip de sunete, cele produse de rezultatul Creației. Faptul că în nici un loc din

¹ Genesa 1:3, 6, 9, 11, 14, 20, 24, 26, 28, 29.

² Genesa 1:5, 8, 10.

³ Se deduce că binecuvântările au fost rostite de Dumnezeu. Genesa 1:22, 28.

Biblie nu este menționat momentul în care Dumnezeu a înzestrat realitatea pe care a zămislit-o și cu **dimensiune sonoră** duce cu gândul că actuala situație a existat dintotdeauna, că **universul Creat de Dumnezeu a avut întotdeauna și o componentă sonoră**. Această constatare poate fi corelată cu cea a faptului că ființele vii au fost înzestrate de către Creator cu un sistem de receptare și analiză a dimensiunii sonore a mediului în care sălășluiesc, iar omul a fost înzestrat cu un organ specializat în a produce sunete în mod voluntar.⁴ Știind că în Creație totul are o noimă, se poate afirma că **dimensiunea sonoră a Creației nu este inutilă**, deci asupra ei și a funcționalității ei ar trebui meditat mai mult. „Dumnezeu vorbește” în moduri diverse “celor ce au urechi de auzit”: și prin foșnetul frunzelor sau a lanurilor, și prin adierea sau șuieratul vântului, și prin sunetul stropilor de ploaie, răpăitul grindinei ori vuietul valurilor, sau chiar prin mugetul furtunii ori trăsnetul fulgerului.⁵

Dumnezeu a relaționat cu omul și **sonor**, prin zicere, prin vorbe adresate urechii⁶. Iahve a comunicat cu Poporul Ales în formă verbalizată prin prooroci⁷ vreme de mii de ani. În peste 600 de versete din Scriptură se fac referiri la *Cuvântul lui Dumnezeu*, cu indicii clare care fac referire la ațiunea lui Dumnezeu de a vorbi. **Dumnezeu s-a adresat**

⁴ Omul produce atât zgomote cât și sunete muzicale pe care le și ordonează în limbaje lingvistice ori muzicale.

⁵ Un raționament similar s-ar putea utiliza și cu referire la dimensiunea olfactivă a Creației ca și la cea adresată simțului tactil cu care a fost înzestrat omul.

⁶ Cu excepția Decalogului care a avut o formă scrisă, adresată văzului.

⁷ Exod 19:3-7.

vorbind direct poporului său doar la muntele Sinai⁸. Toți cei cu care **Domnul Isus Hristos** a venit în contact direct în timpul vieții Sale⁹ au avut șansa să audă vocea divină. După Rusalii *șoapta Duhului Sfânt* îi poate vorbi teoretic oricărui credincios creștin. Informația despre Creație și tot ceea ce a urmat până la el, i-a fost făcută lui Moise prin revelație divină. Sfânta Scriptură notează faptul că oamenii lui Dumnezeu „**au vorbit** de la Dumnezeu, mânați de Duhului Sfânt”¹⁰. Întregul Vechi Testament este rodul descoperirilor / revelațiilor avute de autorii lui. Cu siguranță că o mare parte din revelații a fost de natură sonoră, care, într-o primă fază, au fost transmise tot în formă sonoră, deci vorbită.

Mântuitorul Și-a propăvăduit învățătura doar pe cale orală. Cuvintele Sale au fost preluate de către ucenici și au fost *organizate*, iar apoi *fixate* în formă grafică, scrisă. Până la apariția primei versiuni scrise a unei evanghelii canonice, cea datorată lui Marcu, au trecut multe decenii de la petrecerea evenimentelor la care evangheliile fac referință. În tot acest timp creștinismul a fost propromovat doar prin predicare, deci prin comunicare sonoră, verbală, orală. Importanța componentei sonore a universului creat de Dumnezeu este confirmată și întărită și de primele versetele ale Evangheliei după Ioan, iar concluzia care încheie documentul final al Bibliei, Apocalipsa, conține chiar referirea la modalitatea în care se presupune că va ajunge conținutul ei la destinatari: cea orală, prin auzire.¹¹

^{8.} Exod 19:16, 20-18.

^{9.} Romani 10:17.

^{10.} 2 Petru 1:21.

^{11.} Apocalipsa 22:18.

Este interesant că evenimentele consemnate în Vechiul Testament s-au petrecut în viața unui popor care până în zilele noastre este denumit *al Cărții*, adică este un popor grupat / strâns în jurul unui document scris, adresat văzului. Chiar dacă textele sacre cuprinse în Biblie au avut o notare grafică, Cuvântul lui Dumnezeu s-a transmis și multiplicat timp de mai multe mii de ani, pentru multe generații, doar în formă sonoră, accesibilă auzului. Scrierea lor a adus o alternativă oralității lor, iar după anul 1455 Gutenberg a făcut textele și mai la îndemâna cititorilor, în formă grafică, accesibile vizualului.

Oamenii se relaționează între ei în mare parte și datorită posibilităților oferite de aparatul fonator și de cel auditiv. Cele mai spectaculoase dovezi ale ceea ce se întâmplă în cazul în care această relaționare nu funcționează este prezentat în Biblie prin *momentul Babel*, iar reversul situației, peste mii de ani, este *momentul Cinzecimii*,¹²

Omul este unica ființă vie despre care Biblia scrie că produce și zgomote organizate în limbaje: cuvintele și sunete muzicale organizate în limbaj musical, dar și alte producții. Acestea din urmă sunt sunetele

^{12.} Genesa 11:9; respectiv Faptele apostolilor 2:1-11.

nearticulate: strigăt¹³, țipăt¹⁴, chiot¹⁵, oftat¹⁶, plâns¹⁷, tânguire¹⁸, strănut¹⁹ etc. Toate acestea sunt produse de omul aflat în situații emoționale extreme, jale, durere, ori bucurie.

În special în Vechiul Testament sunt descrise frecvent sunetele cântărilor pe care oamenii, sau făpturile cerești, le-au adresat Creatorului. Din păcate discuțiile care se poartă referitor la cântările pomenite în Biblie pot viza doar **textul** acestora. Însă textul **este doar o parte** a ceea ce este denumit „cântare”. Ceea ce azi este desemnat prin noțiunea de „muzică” nu a fost notată într-un sistem grafic propriu acesteia, ci prin vorbe, prin cuvinte. Din nefericire sistemul de notare grafică a multora dintre dimensiunile sonorului a început să fie dezvoltat mult mai târziu decât notarea limbajului lingvistic. Faptul că prin notarea în limbajul lingvistic și a unor *dimensiuni* ale sonorului a încetinit probabil procesul de cristalizare și perfecționare a notării grafice specific a sunetelor așa numite muzicale, a acelor care alcătuiesc limbajul muzical. De altfel chiar și referirile la muzică, la cântare sunt făcute în Biblie doar foarte târziu²⁰, după ce sunt notate cuvintele, vorbele rostite de Creator, în

^{13.} Exod 8:12,15:25, 17:4; Numeri 12:13, 20:16; Judecători 10:10, 10:12; Neemia 9:27; 1Samuel 4:13; Psalmul 18:6, 30:2; Matei 14:30; Marcu 5:7, 9:24, Luca 23:46; Ioan 1:14, 2:2 etc.

^{14.} 2Cronici 18:31; Ieremia 31:15; Apocalipsa 21:4 etc.

^{15.} 1Samuel 17:52 etc.

^{16.} Psalmul 55:17; 119:131.

^{17.} Genesa 21:16, 43:30; Isaia 15:2; Ioel 2:17; Marcu 14:72; Ioan 11:31 etc.

^{18.} Marcu 5:36, 6:10; Luca 23:27; Faptele apostolilor 8:2.

^{19.} 2 Impărați 4:35.

^{20.} Genesa 4:2.

urma cărora au luat naștere diversele părți ale realității materiale. Odată cu creerea elementelor naturii vii, a plantelor și mai apoi a animalelor, universul a devenit mai bogat nu doar cu prezența acestora, cu imaginea și mirosul lor, ci și cu manifestările lor, cu amprente sonore specifice fiecărui component. Totul a culminat cu denominarea, cu etichetarea sonoră de către om la îndemnul Creatorului a fiecărui animal în parte, și devenind astfel părtaș măcar cu o fărâamă la procesul de creație.

Dacă ar lua în considerare și partea *despre sonor*, prezentă în mod constant în Biblie, cei care cercetează Biblia ar descoperi dimensiuni noi a ceea ce Dumnezeu a hotărât să comunice omului. Dincolo de aspectul teologic al problemei există motivări concrete și specific stringende în viața de zi cu zi a comunităților contemporane. Sonorul nu este neglijat doar de biserică. Comportamentul sonor al omului contemporan este marginalizat de aproape toate nivelurile societății. Atât familia cât și școala, cele două puncte obligatorii de trecere ale întregii populații, au rămas mult în urma tehnicilor din domeniul producerii, receptării și multiplicării sonorului la care au acces oamenii. Utilizând efectele curențului electric, acestea au schimbat radical poziția omului contemporan față de mediul sonor la nivel global. Până la începutul secolului trecut omul putea modifica, în condiții speciale (război, festivități deosebite) preajma sa sonoră pe o rază relativ controlabilă, care nu depășea audibilitatea instrumentelor cu care omul acționa: arme de foc (flintă / sâneală / pușcă, tun etc), instrumente de anunț (trâmbiță / goarnă / trompetă, tobă, toacă, clopot), fierărie, etc.

Astăzi, asistat de întreg arsenalul tehnicii secolului XXI²¹, omul a început să modifice tot mai grav o realitate sonoră statuată de la începuturi de Creator. Până la momentul în care oamenii au avut acces la intruziunea *în masă* în „sonosferă”²², cum a fost numit învelișul sonor al planetei, aceasta a prezentat un raport între **sunetele naturii** și cele organizate de către om în **limbaje lingvistice și / sau muzicale** net favorabil primei categorii. Democratizarea accesului la sunet, atât la **audierea** cât și la **producerea** lui, indiferent de vârstă, pregătire, categorie socială, sex, religie etc, a dus la situația actuală, „*On care exist,*” dEjþ p„rți ale societății, în special din rândul tinerilor, care au înlocuit aproape total sunetele naturii, ale mediului înconjurător natural, cu sunete organizate, uneori folosindu-le pe acestea pentru a le ecrana pe primele. Posibilitățile de accesare a universului sonor real sau virtual s-au extins aproape nelimitat. Orice posesor al unei aparaturi de practică sonoră, fie receptor de radio ori TV, sau lector de informație sonoră (PC, telefon mobil, MP3 sau MP4 player, iPod etc) cu ajutorul etajului de amplificare poate modifica mediul în care se află pe o distanță de sute de ori mai mare decât cel mai iscusit orator tradițional, ori fanfară care evoluează în condiții naturale. Există persoane sau grupuri de interese care cu ajutorul rețelelor de masmedia pot accede sonor în orice punct al globului, la ori ce oră, pe tot parcursul anului.

²¹. Sisteme de captare, cosmetizare, înregistrare, amplificare, multiplicare, emisie și recepție la ori ce distanță, a orice fel de complexe sonore de ori ce durată.

²². Dorin FRANDEȘ, *Galaxia Edison-Marconi* (2002), mns; IDEM, *Percepție și relaționare sonoră în cartea Apocalipsei* (2013), mns; IDEM, *Ascultând cum răsună Biblia, universul sonor al Scripturii* (2014), mns.

Ceea ce nu se menționează decât foarte rar este informația cu privire la puterea persuasivă a sunetului, fie în formă vorbită, cântată sau chiar informală. Biblia este plină de exemple în acest sens. Dumnezeu S-a adresat poporului său prin **cuvinte** pentru ca acesta să urmeze o cale corectă. Tot prin cuvinte a propăvăduit Domnul Isus Hristos ceea ce acum se numește creștinism. Prin **cântare**, prin muzică, David alunga duhul care-l apăsa pe regele Saul.²³ Tot prin muzică credincioși se închinau lui Dumnezeu încă din cele mai vechi timpuri.

Chiar și ceea ce este numit **zgomot**²⁴ poate avea efecte coplesitoare asupra psihicului uman. Victoria lui Ghedeon asupra lui Madian²⁵ se datorează în mare măsură și zgomotelor produse de spargerea ulcioarelor aduse de pușinii soldați cu care s-a obținut victoria. Chiar Dumnezeu folosește trucaje sonore informale pentru a-Și duce planurile la îndeplinire: o întregă armată asediatoare fuge din dispozitiv având senzația că aude zgomotele care vesteau apropierea unei armate mai puternice²⁶.

Exemple elocvente pot fi reperate în istoria imediată. Transmiterea în SUA pe la începutul secolului trecut a scenariului radiofonic „Războiul lumilor” a stârnit o cumplită panică în mai multe state, ascultătorii crezând că sunt martorii auditivi ai transmisiei *în direct* a periculoaselor evenimente. Și mai aproape de noi și zilele noastre se află

²³. 1Samuel 16:23, astăzi un astfel de procedeu face parte din manevrele specifice meloterapiei.

²⁴. Structuri sonore informale.

²⁵. Judecători 7:20.

²⁶. 2 Împărați 7:6.

modul în care s-a desfășurat Revoluția din decembrie 1989, care, la București, a fost declanșată de un zgomot nedefinit care s-a auzit amplificat în timpul ultimului discurs al lui Nicolae Ceaușescu. Și în continuarea evenimentelor legate de primele zile ale Revoluției pot fi decelate numeroase *manipulări* sonore.

Unele concluzii pot fi desprinse deja la această fază a discuției despre sonor și prezența acestuia în atenția celor care promovează învățăturile biblice. Chiar dacă formalizate în cuvinte, Biblia este plină de sunete produse de Dumnezeu, de natura creată de El, de oameni și de animale. Abordarea acestora nu ar trebui neglijată de predicatorii Sfințelor Scripturi, pentru că ea nu a fost neglijată de oamenii lui Dumnezeu (de exemplu profetul Ilie, ucenicii Domnului la Rusalii sau Ioan aflat pe insula Patmos)²⁷. Analizarea și din punct de vedere sonor a diverselor situații din Scriptură ar deschide perspective mai complexe asupra comandamentelor respectivelor texte și ar oferi soluții pentru imensele probleme legate de preajma sonoră, de sonosferă, cu care se confruntă omenirea la ora actuală. O astfel de abordare a textelor scripturale ar putea duce la identificarea și mai apoi la militarea pentru aplicarea normelor divine cu privire la comportamentul sonor al creștinului nu doar în adunare, în timpul închinării, ci, cu precădere, și în viața de toate zilele. Cei care sunt responsabili cu educația noilor generații, cu formarea celor care vor popula pământul și-L vor reprezenta pe Creator în fața întregii lumi vor avea modelele biblice și în materie de relaționare nu doar față de mediul fizic (sol, aer, apă, biodiversitate), ci și față de cel sonor.

²⁷. 1 Împărați 19:11-13; Faptele apostolilor 2:2; Apocalipsa 1:10.

Biblia sugerează soluții și în domeniul abordat mai sus. O citire atentă a acesteia va descoperi bogăția nelimitată de surse sonore create de Dumnezeu, de posibilități și de producții sonore aflate la îndemâna celui care dorește să le acceseze. Din Scriptură pot fi deduse legități care guvernează o atitudine corectă față de lumea sunetelor, în special când acestea sunt produse. *Ecleziastul*²⁸ conține constatarea și recomandarea ca principalele tipuri de structuri sonore să fie folosite fiecare la vremea potrivită. Din citirea Scripturii *în cheia* propusă de materialul de față, scena umblării lui Petru pe mare poate conține și îndemnul atît de necesare și utile pentru o *orientare* corectă în lumea sonorului contemporan: după identificare **sursei corecte, focalizarea auzului asupra ei** nu trebuie pierdută, altfel există pericolul de *scufundare*. Tot Biblia descoperă celui care caută calitățile cât mai complete ale sunetului, dimensiuni pe care muzicologia contemporană nu le ia în considerare. Așa sunt cazurile conținute în *Apocalipsa*²⁹, care sunt exemple pilduitoare pentru importanța direcției din care vine sunetul. În aceeași carte se poate urmări structurarea polifonică a unui univers sonor și legitățile **audiției ierarhizate**.³⁰

^{28.} *Ecleziastul* 3:1-8.

^{29.} *Apocalipsa* 1:10-12, 4:1-2.

^{30.} Mai multe în studiul nostru: Dorin FRANDEȘ, *Percepție și relaționare sonoră în cartea Apocalipsei* (2013) mns.